

مطالعات گردشگری

ترجمه و تألیف: دکتر محمد حسین ایمانی خوشخو، دکتر افسانه پورجم علویجه و دکتر زهرا نادعلی پور

انتشارات: نورا

کتاب جامع «مطالعات گردشگری»، در سال ۲۰۰۹ توسط تعظیم جمال^۱ و مایک رابینسون^۲ تنظیم گردیده است. این مجموعه همان گونه که دی جیو و این (۲۰۱۳) در نقد خود پیرامون آن بیان داشته است، گامی به جلو در ایجاد ژانر میان رشته‌ای یکپارچه‌تر از «مطالعات گردشگری» است. این کتاب، علاوه بر کاربرد آن به عنوان یک کتاب مرجع برای پژوهشگران گردشگری در بسیاری از رشته‌ها، یقیناً می‌تواند به ایجاد حوزه‌ای جدید از تحقیقات که مرزهای رشته‌ای را به شکلی شاید اثربخش‌تر از گذشته در می‌نوردد، کمک کند.

^۱ Tazim Jamal

^۲ Mike Robinson

این مجموعه، در وهله اول نمایش جامعی از وضعیت فعلی تحقیقات گردشگری، هم از منظر رشته‌های مختلف مانند مردم‌شناسی گردشگری، مطالعات توسعه و گردشگری و غیره و هم از منظر موضوعی و میان‌رشته‌ای است. در وهله دوم، فراتر از تنها فهرست نمودن وضعیت فعلی امور، حقیقتاً این «رشته» یا حوزه جدید را با گرد هم آوردن پژوهشگران تراز اول و جدید که درگیر تحقیقات گردشگری هستند به شکلی معنادار تحت عنوان مشخص «مطالعات گردشگری»، بنا می‌کند؛ و این تلاشی هوشمندانه است برای ساخت تدریجی جامعه‌ای منسجم و تعاملی از پژوهشگران گردشگری که می‌توانند بر دستاوردهای همکاران خود از رشته‌های مختلف بیفزایند.

این مجموعه از زوایای مختلف و از حوزه‌های علمی متعدد به بحث در زمینه گردشگری پرداخته است و هرچند که بخش زیادی از کتاب نیز مانند بیشتر کتاب‌های موجود گردشگری در داخل کشور، ترجمه و اقتباس است اما این مجموعه از یکسو به عنوان جامع‌ترین مجموعه موجود، از غنای موضوعی و محتوایی برخوردار است و از سوی دیگر، نیاز به چنین منبعی در حال حاضر، برای مطالعه پژوهشگران و به ویژه دانشجویان مقاطع بالاتر گردشگری کشور، به شدت احساس می‌شود؛ چرا که منابع موجود، یا بیشتر در سطح مقدماتی به نگارش درآمده‌اند و حاوی موضوعات و بحث‌هایی برای دانشجویان و علاقه‌مندان در ابتدای راه فراگیری پیرامون گردشگری هستند و یا در سطح بالاتر، تکرار همان موضوعات و نظرات، با بیان و قلمی متفاوت‌اند.

بسیار شنیده‌ایم که گردشگری حوزه‌ای میان رشته‌ای است و در قلمرو خود رشته‌های متنوعی را در برمی‌گیرد. در دو دهه اخیر تلاش‌های بسیاری صورت گرفته تا گردشگری به خودی خود به عنوان یک حوزه علمی مجزا در نظر گرفته شود اما با این وجود و علی‌رغم تلاش‌هایی که طی این مدت از سوی نشریات میان‌رشته‌ای برای از بین بردن مرزها و محدودیت‌ها صورت گرفته است، هنوز هم شکاف‌ها و مشکلات درون رشته‌ای و میان‌رشته‌ای وجود دارد و همین موضوع اغلب مانع از بالندگی و توسعه‌ی مطلوب این رشته شده است. امروزه گردشگری نه تنها به عنوان یک صنعت، بلکه به عنوان یک حوزه‌ی وسیع علمی قابل بررسی است و کارکرد آن فراتر از ایفای نقش به عنوان یک رکن اقتصادی است. گردشگری در ذات خود و در وهله‌ی نخست، پدیده‌ای فرهنگی است که قادر است تمام مؤلفه‌های اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و زیست‌محیطی را تحت تأثیر قرار دهد. امروزه خاستگاه علم گردشگری، به غرب منسوب است؛ هرچند که عمل گردشگری از روزگاران کهن در سایر نقاط جهان و از جمله کشورمان

ایران، سابقه‌ای طولانی دارد، اما طی چند دهه اخیر شاهد تجویز عقاید و اندیشه‌های کشورهای پیشرو در قالب نظریه‌هایی بوده‌ایم که تاکنون در زمینه گردشگری ارائه شده است. نظریه‌هایی که از زوایای مختلف روان‌شناختی، اجتماعی فرهنگی، اقتصادی و غیره، اندیشه‌هایی را از غرب توسعه یافته، به دیگر نقاط توسعه نیافته سرازیر می‌کرد، همچنان که جریان گردشگری برای مدت‌ها به همین منوال از نقاط توسعه یافته به سمت مراکز کمتر توسعه یافته دنیا بود. امروزه اندیشمندان بسیاری از کشورهای در حال توسعه جهان و با ملیت‌های مختلف، به قلم‌فرسایی و نظریه پردازی در این زمینه پرداخته‌اند و هر یک به نوعی کوشیده‌اند تا نسخه‌ی گردشگری را متناسب با مشکلات و ویژگی‌های فرهنگی، اقتصادی و سیاسی سرزمین خود تجویز کنند، هرچند که هنوز هم ردیابی از همان اندیشه‌های غالب نخستین در این نسخه‌ها به چشم می‌خورد.

حوزه گردشگری در طول دو دهه اخیر به نوعی توانسته توجه اندیشمندان، دانشگاهیان و تاحدودی نیز به تازگی توجه مسئولان کشورمان را به خود جلب کند. صرف‌نظر از کوتاهی یا طویل بودن فاصله‌ای که تا تحقق شکل‌گیری «صنعت» گردشگری به شکلی درخور و شایسته در کشور وجود دارد، مدت کوتاهی نیست که لفظ «صنعت گردشگری» بر سر زبان‌ها افتاده است. از سوی دیگر، پژوهشگران و دانشگاهیان بسیاری نیز در داخل کشور، به پژوهش در این زمینه پرداخته‌اند. به دلیل جایگاهی که گردشگری از قدیم‌الایام در تحقیقات جغرافیایی داشته است، می‌توان اذعان نمود که اکثر تحقیقات جامعی که در زمینه گردشگری انجام گرفته است، از دریچه‌ی علم جغرافیا به این پدیده پرداخته‌اند که در نوع خود، پیشرفته‌ای خوبی نیز تلقی می‌شود، اما در زمینه‌هایی همچون مدیریت، اقتصاد و مهم‌تر از همه فرهنگ، هنوز تحقیقاتی با حجم و کیفیت قابل‌قبول صورت نگرفته است. انتشارات گردشگری به‌ویژه کتاب‌هایی که در سال‌های اخیر در زمینه گردشگری به چاپ رسیده، بیشتر ترجمه محض و اقتباس از کتاب‌ها و منابع دیگر بوده است. از یکسو، آشنایی با چنین منابعی به‌ویژه متونی که الفبای رشته و مرجع این حوزه هستند، ضروری بوده و هست، اما از سوی دیگر، امروز که بیش از دو دهه از ورود علم گردشگری به درون مرزهای دانشگاهی کشورمان می‌گذرد، وقت آن رسیده است که متناسب با مؤلفه‌های بومی و اقتضات فرهنگی و اجتماعی جامعه‌ی خود، به بسط و بالندگی این علم نوین و صنعت سبز پردازیم.